

**Ruperti Abbat̄is Tvitiensis, Summi Disertissimi = [miq̄ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas minores, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. X. Ulitis frondosa Jsrahel, fructus adēquatus est ei. Secundum multitudinem fructus sui multiplicavit sibi altaria, iuxta vbertatem terre suę exuberavit simulachris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

domo sua sese illos eijcere præ dixerit. **L** Omnes principes eorum recedentes. Idem em est ac si dicat. **I**ccirco de domo mea eijciam illos, quia principes eorum omnes recedentes sunt. **Esa. 29.** Omnes animo recesserunt, & quavis labijs me honorent, cor eorum longe est à me. Et quod de regibus decem tribuum palam scriptura refert, quia omnes recedentes à deo fuerunt: malus enim illorum recessit à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel. Porro, de scribis & pharisæis & principibus sacerdotum, quod uere recedentes fuerint, deus ipse iudex fuit & testis: dicente saluatore: **Lu. 16.** Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra, & cætera huiusmodi. Itaque si queris, cur de domo sua illos deus eiecerit, cur in ecclesia uel in domo dei non sint recepti, dicit tibi: quia omnes ipsi recedentes sunt, id est, quia priusquam corpore uisibiliter eijcerentur, mente recesserunt, animo longe fuerunt: & iccirco etiam corporaliter eiecti sunt, & ipsa (quæ sola diligebat) terrena domus dei lucra uel comoda perdiderunt. His dictis, & tali causa reddita, confestim sententiã quam præscripserat, confirmat: reperens ita. **L** Percussus est Esraim, radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient. Quod & si genuerunt, interficiam amantissima uteri eorum. Abijciet eos deus meus, quia non audierunt eum, & erunt uagi in nationibus. **I** Quod enim supra dixerat, quod & si enutrierint filios, absque liberis eos faciam in hominibus, idem nunc repetit dicendo, quod & si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum. Porro quod ait, percussus est Esraim, radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient: multum erat secundum sensum ipsorum, ut superius dixerat, gloria eorum à partu est, & ab utero, & à conceptu. Dum enim gloriatur in carnis fructu, & multiplici partu siue conceptu contendunt non impleri in se quod nunc ait, radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient. Cum ergo hoc dixissent, recte & opportune, quasi dicta corrigens, sententiãque integrã perficiens, continuo subiunxit. Quod & si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum. Ac si dicat. Quamdiu genuerunt, & fructum uentris multiplicãt, uidetur eis quod fructum faciant: non putant quod radix eorum exiccata sit, uel quod sint percussi ferro abscisionis, & de terra uiuentium eradicati: sed amantissimorum occisione filiorum discrutati, clamabunt & dicent, quod filios non genuisse melius fuisset sibi. Hæc deo dicente, statim in sua persona propheta, ueræ ac iustæ sententiæ testis consonat & dicit. Abijciet eos deus meus, quia non audierunt eum, & erunt uagi in nationibus. Quibus utique uerbis utranque damnationem exprimit, de qua iam superius dictum est: quia uidelicet & secundum animam regno dei priuati sunt, quos deus abiicit: & secundum corpus captiui, suoque loco expulsi, qui uagi sunt in nationibus, iccirco quia non audierunt eum, id est, non quia non intellexerunt, sed quia intelligere noluerunt. Sequitur: **L** Uitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei. Secundum multitudinem fructus sui multiplicauit sibi altaria, iuxta ubertatem terræ suæ exuberauit simulachris. **I** Supra dixerat, radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient: nunc autem dicit uitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei. Et exponens quid dixerit, fructus adæquatus est ei, subiunxit atque ait. Secundum multitudinem fructus sui multiplicauit altaria, iuxta ubertatem terræ suæ exuberauit simulachris. **E**rgo ubi dicit, fructum nequaquam facient, subaudiendum est, bonum: & exiccata est radix eorum, subauditur ab omni pinguedine fidei uel dilectionis dei: hic autem ubi nunc dicit, uitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei, subauditur malus. Fructus namque malus altaria sunt multiplicia, simulachra exuberantia, fructus ille, cuius secundum multitudinem altaria uel simulachra multiplicauit, altaria subiungens, iuxta ubertatem terræ suæ exuberauit simulachris, fructus iste, scilicet ubertas terræ in rationibus diuinitatis nec bonus est nec malus est: sed utriusque, scilicet boni & mali medius, uidelicet qui boni fructus, id est, bonorum meritorum, quædam temporalis merces esse debuerit: sed per prauitatem male utentium quoddam malorum operum instrumentum factus sit. Proinde suapte natura in iudicio diuinitatis neque malus neque bonus iste fructus meretur addici, sed (sicut iam dictum est) utriusque scilicet boni ac mali medius: ille autem, de quo dixerat nequaquam fructum facient, sine dubio bonus: & ille, de quo subiunxit, fructus adæquatus est ei, secundum multitudinem fructus sui multiplicauit altaria: sine dubio fructus intelligitur malus. Fructus bonus & fructus malus mixta inuentione discernitur in **Esaia**, dum in illo dicit deus de ista uite frondosa. Et expectaui ut faceret iudicium, & ecce iniquitas, & iustitia, & ecce clamor. Et quod quo tempore uitis hæc frondosa, scilicet Israel, a domo David recesserat, non ualde multorum deorum altaria enarratur fecisse

CAP. X.

Duplex fructus, bonus scilicet & malus.

fecisse sibi siue simulachra: nisi tantū uitulorū duorū, quorū alterū posuit in Bethel, & alterū in Dan, sed hoc ipsum iure multiplicatis arguitur, quia multū est, extra unius dei altare habere uel unū altare aliud. Sic eo tempore quo in tantū recessit à domo Dauid, ut ipsum crucifigeret filiū Dauid, nō alios legitur habuisse deos, quinimō de unius ueri dei cultu plurimū superba religione gloriabatur, sed in hoc altariū atq; simulachrorū multiplicitas recte condemnatur, q̄ ueri & summi sacerdotis Christi secundū ordinē Melchisedech, altare uel sacrificiū refugiens, altare suū, & sacrificiū sanguinis hircorū & uitulorū sibi obfirmavit, nimirū intendens auaritiā, quā est simulachrorū seruitus. Porro, fructū suū uitis hęc in eo male sibi adæquauit, qđ secundū amaritudinē radicis siue cordis sui aceto, siue uino myrrhato sitientē in cruce potauit. **L. Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.** Recto & ualde iusto iudicio cor eorū diuisum est, qui seipso à deo diuiserunt. Palā ex historie Regū serie cognoscitur, q̄ uere, q̄ multipliciter cor eorum diuisum fuerit, ex quo diuiserunt sese à domo Dauid: quippe qui fere decies contra semetipso diuisi, reges alios, percussis alijs, sibi locauerunt, & tandē iuxta uocē hanc prophetica (nunc interibunt) in captiuitatē irreuocabilē ducti sunt. Porro, tempore illo quo semetipso à uero Dauid, id est, à filio dei diuiserūt mirū dictū est qđ crudelē discordia contra semetipso diuisa fuerit multitudo Iudæorū: sicut miserabilis excidiū illoꝝ tragedia testatur, Iosepho scribente, per totū uulgata mundum. Multo quippe crudeliores sibi met per impacabiles seditiones intus extiterunt, qđ esse potuerit foris obsidens exercitus Romanorū. Et reuera iuste, quia principē pacis Iesum condemnantes, Barraban sibi præelegerant seditionis authorē. Illos ergo prophetalī oculo p̄uidens, breui quidē, sed alta declamatione, iustā in illos depromit dei sententiā, diuisum est (inquiens) cor eorū, nunc interibunt. Diuisionē namq; cōsequitur interitū, iuxta illud: Omne regnū in seipsum diuisum, desolabit, & domus supra domū cadet. Interitū atq; ruinā regni siue cordis eorū diuisi, sequentibus uerbis exprimit, ita dicens. **L. Ipse confringet simulachra eorum, & depopulabitur aras eorum.** Hoc & tunc de prope factū est, quando Assyrijs captiuantibus depopulatione merita uastati sunt: & tunc de longe futurū erat, quando uenientes Romani tollerent & locū & gentē eorū. Tunc em̄ contracta sunt durissima contractio simulachra eorum. Et notandum, qđ non dixit: Hostilis exercitus confringet, sed ipse scilicet deus meus, qui (ut supra dictū est) abijciat eos: confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum. ¶ Non uult deus, ut homini attribuat, quando per hominē secundū merita peccantiū uindicta diuinitatis exercetur. Sed & si quis sibi met attribuit, quod deo permittente contra populū dei quicquam facere præualuit, ipse cœlestē contra semetipsum indignationē magis adducit, sitq; interdū, ut propter hoc ipsum minus nocere possit. Vnde in cantico Deuteronomij, cū dixisset, cessare faciā ex hominibus memoria eorū, continuo subiunxit. Sed propter iram inimicorū distuli, ne forte superbirēt hostes eorū, & dicerēt. Manus nostra excelsa, & non dñs, fecit hæc oia. Assur ille, per quem tunc temporis deus confregit simulachra eorū & depopulatus est aras eorū, sibi met arrogauit quod sua hoc uirtute fecerit, & iccirco dicitur in eum cum indignatione dei. **Væ Assur, Virga furoris mei & baculus ipse, in manu eius indignatio mea.** Super hoc ille gloriabatur quasi omnia suis faceret uiribus, & iccirco postmodū dicitur contra eū. Nunquid gloriabatur securis contra eum qui secat in ea, aut exaltabitur ferra contra eū, à quo trahit? Dicebat em̄, quemadmodū idem propheta præmisit. In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi, & abstuli terminos populorū, & principes eorū depredatus sum. Nimirū ita gloriando, sic se exaltando, cœlestē (ut iam dictū est) super semetipsum indignationē adduxit, quæ protinus intentatur in eū uerbis istis. Propter hoc mittet dominator deus exercitū in pinguibus eius tenuitatem, & subtus gloria eius succensa ardebit quasi combustio ignis. Cum igitur sic uehementer sermo propheticus enunciat. Ipse confringet simulachra eorū, & depopulabitur aras eorum: idem esse intelligamus ac si dicat, non manus hostiū excelsa, sed dñs fecit hæc omnia. Ipse & tunc per Assyrios confregit & depopulatus est. & deinde per Romanos contracturus erat simulachra eorū & depopulaturus aras eorū, quia à domo Dauid recesserunt: quia filiū Dauid Christū crucifixerunt. Quā ob causam? Ait. **L. Quia nunc dicent, non est rex nobis.** Non enim timeamus dominum, & rex quid faciet no-

Ephe. 5.

Iudæorū diuisio inter sese.

Math. 12.

Regula nostra tu digna contra superbiā.

Deut. 32.

Esa. 10.

H bis.

COMMENT. RUPER. ABBA. LIB. III.

Contemptus & contumacia ludæorum
 3. Reg. 12
 Luc. 19
 Iohan. 19
 Iohan. 17
 Signa pseudoprophetarum inutilia sunt.
 Apoc. 13
 Math. 11
 Esai. 28
 Deut. 29

bis: Grandis nimirum & uehemens causa damnationis est, quia dicere, non est rex nobis, & hoc peccantium conscientia dicere: non enim timemus deum, id est propositum habemus non timere deum, & proinde cum tumore cordis effari, rex quod faciet nobis: quem admodum dixerant prius, quod pars nobis in Dauid, uel quod hereditas in filio Isai. Sicut enim hoc illi dixerant, sic & sequaces illorum aduersus uerum Dauid dicturi erant. Nolumus hunc regnare super nos. Hoc enim aptus uocabus proclamauerunt, ita ut dicente Pilato, regem uestrum crucifigam, responderunt. Non habemus regem nisi Cæsarem. Profecto hæc dicentes pariter quoque dicebant, non enim timemus deum, id est propositum habebant non timere deum, non portare timoris eius iugum, sed contumaciter diripere, & proicere omnia uincula sanctorum eius mandatorum. Nimirum ubi conscientia rebellis sese talibus & tanta presumptione induit, consequentibus ut dicerent etiam hoc, & rex quod faciet nobis? Consequenter nancupat regem contemneret dei filium, quibus propositum est non timere deum. Neque enim non ignorauerunt, sed contempserunt & oderunt. Unde ipse rex, reprobatus ab eis, dicitur, & rex quod faciet nobis, cum dixisset, si opera non fecissem in eis quod nemo alius fecit, peccatum non haberent, continuo subiunxit. Nunc autem & uiderunt & oderunt & me & patrem meum. Propter hoc ecce ipse destruxit simulachra auaritiæ eorum, & depopulatus est templum & altare eorum. His dictis itaque quod loquebatur de ipsis, conuertitur ad ipsos & dicit. Loquimini uerba uisionis inutilis, & ferietis fœdus, & germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri. Manifestum est hic, cum dicit, loquimini, non imperium uolētis, sed permissionem esse indignantis: & auersionem dimittētis, ut sit sensus. Iam docedi non estis quod utile sit, siue monedi ut uerba loquamini: uos enim non per ignorantiam errado inutilia loquimini, sed scientia & cum profundo malignitatis consilio mendacia construistis, & arrogatia deprauati prophetis de cordibus uestris, uera autem & utile prophetia intelligere non uultis. Loquimini igitur qualia potius uos eligitis, loquimini uerba uisionis inutilis: nam utilia uerba loqui uel signa facere quod profint, neque uos queritis: neque datum aut promissum est uobis. Sciendum quippe de pseudoprophetis, quod si aliquando futura diuinant, nihil tamen utile prophetant, & licet nonnulla signa & prodigia fecerint uel facturi esse legantur, nihil tamen utilitatis aliquod eorum signum habere comprobatur. Unde & Iohannes in Apocalypsi cum dixisset, & fecit signa magna, & seducit habitantes in terra propter signa quod data sunt illi facere in conspectu bestiarum. Eandem signorum magnitudinem uanam totamque inutilem fore insinuans, determinando sic ait. Ita ut etiam igne faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum. Quid enim utilitatis habet, igne in conspectu hominum uel super homines de aere ministerio demoniaco cadere? Eiusmodi signa non sunt illius generis, cuius illa quæ nobis dominus in semetipso designauit, eutes iniquis renunciate Iohanni quæ audistis & uidistis: Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizant. Hæc utilia sunt, sicut & uerba ipsa, quibus propter hæc eadem signa iustum est credi: uos autem de prophetarum uulgo (quod Hieroboam fecit, quod Esraim coluit) loquimini uerba uisionis inutilis, quoniam ita uultis, & ferietis fœdus: subauditur nequaquam cum deo, sed cum mendacio, quem admodum & Esaias talibus illusoribus dicit. Dixistis enim. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non ueniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protectionem. Huiusmodi fœdus ferietis, & propter hoc germinabit quasi amaritudo iudicium, ut uis delicet fœdus uestrum deleatur, & in inimicitias impacabiles conuertatur, fiatque uobis sicut ibidem apud eundem Esaiam dominus dicit. Et subuertet grando spem mendacium, & protectionem aquarum inundabunt. Et delebitur fœdus uestrum cum morte, & pactum uestrum cum inferno non stabit. Flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcatione, &c. Hoc iudicium germinabit fœdus uestrum (ait) quasi amaritudo, id est, ut uere amaritudo, ut uere amara radix, iuxta illud Moysi. Ne forte sit inter uos uir aut mulier, familia aut tribus cuius cor auersum est, ut uadat & seruiat dominus gentium, & sit inter uos radix germinans fel & amaritudinem seruitutem deorum alienorum, & Moyses radice dixit esse generantem, fel & amaritudinem: Et iste, cum dixisset, & germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri, ut uidelicet remaneant in cultu, cultoribus in captiuitate ductis, continuo subiunxit. Glaccas Bethauen coluerunt habitatores Samarie. Nam hæc est amaritudo germinans iudicium. Hæc est radix (ut ait Moyses) germinans fel & amaritudinem. Ad auditores rursum sese conuertit sermo propheticus, miro modo

miro modo clamans causam, propter quā Iſrahel iudicetur. Vaccas (inquit) Bethauen co-
 fuerunt habitatores Samariæ. **L** Quia luxit super eum populus eius, quæ migravit ab
 eo. Siquidem et ipse in Assur delatus est minus regi ultori. Confusio et Iſrahel ca-
 piet, et confundetur Iſrahel in voluntate sua. **I** Cū irrisione nō uitulos sexus masculi-
 ni, sed uaccas, id est fœminas appellauit, ut uidelicet Iſrahel nō solum deos uitulos sed deas
 uaccas coluerit. Nec dixit tantū uaccas coluerūt, sed uaccas bethauē coluerunt. Magna
 quippe distinctio uaccarū est earū quæ figi poterāt in bethauē, id est in domo Idoli, & earū
 quæ gradiūt in armentis & spatiātur in pascuis. Iste nāq; uaccę uiuūt & sentiūt, illę aureæ
 siue ex alio quocūq; metallo formatæ, nō solum insensibilia, uerū & inanimata simulachra
 sunt. Constat autē quia corpore inanimato corpus animatū uiuens & sentiens longe præ-
 stātius est. Pulchre igitur & uehementer redarguit nimis depressam hominū stulticiā, dicē-
 do, uaccas bethauen, id est uaccas nō saltē uiuentes & laetis alimoniā præstantes sed inani-
 matas uaccarū similitudines coluerūt. **¶** Notandū & hoc, quia nō dixit, coluerūt reges Sa-
 marię, sed coluerūt habitatores Samariæ. Colere nāq; recte dicitur, q̄ sua uolūtate et animi
 diligentia celebrat & adorat siue ueneratur. Non ergo populū excusabilē uideri sermo hic
 propheticus patitur, cū dicit, uaccas bethauē coluerūt habitatores Samarię. Hoc enim nō
 proprie dictū esset aut dici posset, si regibus uitulos colentibus metu tantū & non propria
 fuissent obsecuti uolūtate, si inuiti paruissent & nō sponte cōsensissent. Et unde cōstat q̄ ha-
 bitatores Samariæ uaccas illas coluerūt? Ait, Quia luxit sup̄ eū populus eius. Ut ostende-
 ret uaccas Bethauen, unū in Bethel uitulū sentiendū, nō intulit, luxit super eis populus, sed
 super eo, id est, uitulo aureo. Quādo uel quā ob causam luxit populus super eos? Videlicet,
 quia tēpore necessitatis & angustię uituli quoq; aurei inter munera cætera regibus Assy-
 rijs directi sunt. Legimus in Regū uolumine, regē Iſrahel Manahen regi Assyriorū Phul
 misisse argenti talenta mille, ut ei præberet auxiliū. Inter quæ nonnulli arbitrantur etiam
 uitulos aureos esse directos. Et ut sciamus (inquiunt) hoc esse quod dicimus, perspicue se-
 quens uersus ostendit. Siquidē ipse in Assur delatus est minus regi ultori. Iccirco populus
 luxit, qui utiq; non lugeret nisi uolens, nisi cū amore magis q̄ pro regum timore tali idola-
 triæ deseruisset. Cum ergo dixisset, uaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ, ut cō-
 firmaret eos reuera uitulum coluisse, uoluntarie uitulo deseruisse, causam reddidit non fir-
 mam, dicendo, quia luxit super eo populus eius. Consequitur em̄, quod cum amore posse-
 derint uel habuerint qui luxerunt, quando ablatus est eis. Populus eius, subauditur uituli,
 nō sine magno improprio dicitur, qui debuerat esse unius ueri dei populus. Porro, & hoc
 tradunt Hebræi, quod à sacerdotibus uituli aurei furto sublato, & pro his ænei deaurati fu-
 erint repositi. Cum igitur lugeret populus tempore necessitatis & angustię, sicut iam dictū
 est, uitulos aureos regibus Assyrijs esse directos: exultabant æditui, quod fraus eorum ne-
 quāq; potuisset argui uel deprehendi. Hoc est quod continuo subiungit. **L** Et æditui eius
 super eum exultauerunt in gloria eius, quia migravit ab eo. **I** Lugente populo exul-
 tabant æditui in gloria eius, subauditur populi, hoc est in uitulo quē habebant pro gloria,
 nam gloriam incommutabilis dei cōmutauerant in similitudinem imaginis corruptibilis,
 non hominis, sed uituli. **¶** Et quæ pars uitæ detestabilior habetur, populus ne qui luxit su-
 per uitulo tanq̄ super deo sibi ablato, an æditui uel sacerdotes qui exultauerūt, eo q̄ non es-
 set deprehensum furtū quod fecerant in illo tali deo? Profundius barathrū damnationis me-
 rito illis oribus illis arbitramur destinatū, quia populares forte errādo luxerunt, illi autē irri-
 dendo, in rebus pessimis exultauerunt, quia migravit ab eo, id est, à populo. Et est sensus.
 Exultauerunt quod migrasset, quod sic Assyrijs regibus datus esset, quasi iam ultra depre-
 hendi non posset, utrū aureus an æreus esset. Sed quid deinde? Confusio (inquit) Effraim
 capiet, & confundetur Iſrahel in uoluntate sua. Postq̄ em̄ in Assur pro munere uitulus ue-
 lut aureus delatus est, deprehensa fraus regi Iſrahel literis indicatur: & unde se placere æsti-
 mauerunt, inde uel maxime confundantur, & offendunt eos, quibus munera miserant, æsti-
 mantes non furto sacerdotū, sed fraude regū atq; consilio hoc esse perfectū. Inde confusio
 coepit Effraim, inde confusus est Iſrahel. Sequitur. **L** Transire fecit Samaria regem su-
 um, quasi spumam super faciem aque, et disperdentur excelsa idoli, peccatum Iſra-
 el.

alst Effraim

Vaccæ Be-
thauen.

Populus iex-
cusabilis, q̄
sponte coluit
uitulos.

Cur pp̄lus lu-
xit sup̄ uitulo

4. Reg. 17

Rom. 7
Plus peccau-
erunt æditui q̄
populus.

COMMENTA RVPER ABBA LIB IIII.

Rex Israel sic
 cut spuma
 que
 Decē scissure
 in regno Isra
 el.
 3. Reg. 11.
 3. Reg. 15.
 3. Reg. 16.
 4. Reg. 9.
 4. Reg. 15.
 4. Reg. 17.
 Lucæ. 23.
 De tribula
 tione hic sens
 us propheta
 4. Reg. 17.
 Hester 7
 Infra. 14.

bel. Si quidē pro merito iniquitatis perseverantis hoc emeruit Samaria siue decem tribus,
 ut rex eius transfret, & regnum eius solueretur sicut spuma super faciē aquæ: quæ vera ni
 mirum similitudo est. Sicut enim in olla feruente superiores aquæ bullasq; surgē
 tes erumpunt, ipsaq; bullæ subsilientes colliduntur: & alijs emergentibus, aliæ crepant, &
 dissiliunt: ita Samaria uel decem tribus, iugi feruente igne discordiæ, reges alios super alio
 os creauerunt, & usq; ad decem uices (sicut ex ipsa libri Regū lectione colligi promptum
 est) percussis regibus, alijs reges superfederunt: secundum numerū scissurarum decem pal
 lij: quo discisso, propheta, scilicet Abias Sylonites, dixerat ad Hieroboam. Tolle tibi de
 cem scissuras. Hæc enim dicit dñs deus Israel. Ecce ego scindam regnū de manu Salomo
 nis, & dabo tibi decē tribus. Decies namq; (sicut iam dictū est) regnū illud decem tribuum
 per discordiam scissum fuit, decies quasi spumam siue bullā super faciē aquæ transire fecit
 regem suū, alio percusso suscipiens aliū. Primo namq; scissum est Hieroboā. Secundo, Ba
 asa percussit Nadab filiū Hieroboā, & regnauit pro eo. Quarto Zauri dux mediæ partis ex
 quitū percussit Ela filiū Baasa, & regnauit pro eo. Quarto Amri, qui erat princeps militiæ
 super Israel, rex factus est ab exercitu, & illo mortuo in peccatis suis, Achab filius eius re
 gnauit pro eo. Quinto loco Ioram filiū Achab occidit Iehu, & regnauit pro eo. Sexto Za
 chariā abnepotē Iehu percussit Sellū, & regnauit pro eo. Septimo, eundē Sellū percussit Ma
 nahan, & regnauit pro eo. Octauo Phacee filius Romeliæ percussit Phaceiā filiū Manahan,
 & regnauit pro eo. Nono Phacee filii Romeliæ percussit Osee filius Ela, & regnauit pro
 eo. Decimo, tandē discidio scissum est regnū in rege Assyrioz, qui Osee iā dictū obsedit,
 & uinctū misit in carcerē, & transtulit Israel in Assyrios. Sic & sic Samaria malis suis re
 gē suū transire fecit. Et disperdentur (ait) excelsi idoli, de qbus uidelicet totiens scriptura re
 fert: ueruntamē adhuc populus immolabat & adolebat incēsum in excelsis, quod erat pec
 catū Israel. ¶ Cuncta hæc, ut cætera superiora, altius (sicut prophetalē decet dignitatem)
 nos animaduertere cōmonet illud, quod cōtinuo subiunctū est. Lappa & tribulus ascē
 det super aras eoz: & dicent montibus, operite nos: & collibus, cadite super nos. I
 Hoc enim nequaquā de angustia captiuitatis illius, qua tūc in Assyrios translati sunt, sed potius
 us de excidio pene inenarrabili, quo Iudæi propter scelus dominicæ mortis subuersi, & in
 oēs gentes captiui ducti sunt: p̄dictū esse authoritatē sua dñs ipse cōprobat, qui sequētib;
 & lamētantibus mulieribus, dū ad mortē duceretur, dixit. Filij Hierusalē nolite flere super
 me, sed super uos ipsas flete & super filios uestros, qm̄ ecce uenient dies, in qbus dicēt. Bea
 tæ steriles & uentres quæ nō genuerūt, & ubera quæ nō lactauerūt. Tunc incipient dicere
 montibus: cadite super nos: & collibus, cooperite nos. ¶ Notandū quippe, qd nō sic ait tūc
 dicent montibus, sed incipient dicere montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos.
 Idē namq; est ac si diceret. Tunc in illa tribulatione siue angustia incipiet impleri quod per
 Osee p̄dictū est. Qd si tunc cœpit impleri, & tunc dicere inceperūt montibus, cadite super
 nos, qm̄ uenerunt illi dies, quos tunc uenturos esse dicebat dñs noster: nō utiq; ad illa tēpor
 ra sua, uel ad mala q̄ præsens ipse uidit propheta intendebat, qm̄ hæc dixit uel scripsit. Et re
 uera, si rite perpēdas illud quod tunc Israel passus est, qd anno nono Osee regis Israel cœ
 pit rex Assyrioz Samariā, & transtulit Israel in Assyrios, posuitq; eos in Haila & in Abor
 iuxta fluuium Gozam in ciuitatibus Mecedoz: non tale uel tam grande fuit malum, ut pro
 pter illud propheticus dignaret sic exclamare spiritus: & dicent montibus, operite nos: &
 collibus, cadite super nos. Quinimō etiam si in seruos & ancillas uenundare illos rex Assy
 riorum maluisset, q̄ ponere in ciuitatibus suis, tolerabile, imō & optabile fuisset malū, com
 paratione tam miserabilis Hierosolymorum excidij. Quemadmodū Hester quoq; cū di
 xisset regi, traditi enim sumus ego & populus meus, ut conteramur, iugulemur, & pereamus,
 cōtinuo subiunxit. Atq; utinā in seruos & famulas uenderemur, esset utcūq; tolerabile ma
 lum, & gemens tacerē. ¶ Igitur quoniā & illa q̄ de uerbis istis propheticis tractauimus, par
 tim non ex nota rei gestæ historia, sed ex Hebræoz traditione sumpta sunt, ut supra me
 at, cū dicit. Quis sapiens & intelliget ista, intelligens & sciet hæc: rursus eadē repetere libet
 & prophetiā secundū tēpora, q̄ tūc futura erant, notis cōferre uel proferre rebus uel sensu
 bus eoz

bus eodē tenore uel cursu, quousq; ad p̄sentē locū peruenimus, Christū & eius tēpora nō dubitantes huius uel oīs sanctæ prophetiæ summā esse uel caput. ¶ Vaccas (inquit) Betha uen coluerūt habitatores Samariæ. Habitatores Samariæ ueraciter Iudæi fuere, qui ciuitatē sanctā Hierusalē & tēplū in illa diuini noīs uidebātur inhabitare, nō utiq; corde, sed tantū corpore. Si enī dñm nostrū nō dubitauerūt Samaritanū dicere, q̄ utiq; secundū carnē Iudæus ex Iudeis erat, & hoc iccirco dicere ausi sunt, q̄ in ciuitate Samaritanorum duos dies manserat: postq̄ locutus est cū muliere Samaritana: quāto magis ipsa scriptura dicere debuit. habitatores Samariæ q̄ nimis crudeliter imitatisunt, atq; impleuerunt peccatū Samariæ: Samaria nāq; recessit à domo David, regēq; aliū & deos alios sibi fecit: Iudæi uero negauerūt & crucifixerūt filiū David, filiū dei, regēq; suū Cēsare esse professi sunt, & tūc qdē Barrabā sibi dimitti petierūt, & Antichristū pro Ch̄so suscepturi sunt. Vere ergo habitatores Samariæ, id est, alieni à David & à ciuitate eius Hierusalē, & à tēplo qd est in ea, à tēplo dominici corporis, in quo corporaliter inhabitat oīs plenitudo diuinitatis. Isti coluerūt uaccas Bethauen, uidelicet qualibus alius propheta loquitur: Audite uerbū hoc uaccę pingues, quæ estis in monte Samariæ, q̄ calumniā facitis egenis, & cōfringitis pauperes, q̄ dicitis dñs uester, asserite & bibemus. Iurauit dñs in sancto suo, quia ecce dies uenient sup uos & leuabūt uos in contis, & reliquias uestras in ollis seruētibus: & p̄ aperturas exhibitis altera contra alterā, & proiciemini in Armon, dicit dominus. Vaccæ itaq; illius temporis, altera contra alterā principes sacerdotum Annas & Caiphas exiterunt: ita deuorantes plebem, sicut herbam uirentem uaccæ deuorare solent: & hoc in Bethauen, qd interpretat̄ domus idoli, id est, in illo templo, quod dicebatur templū domini, & debebat esse domus orationis, sed erat domus mammon, quippe quā ipsi fecerant speluncam latronū. Istas utique uaccas Iudæi coluerunt, uoluntaria nāq; crudelitate illis principibus sacerdotū sese summisserunt, & consenserunt ad occidendū dñm in illa Bethauen, id est, propter illam domū idoli sui, scilicet mammonæ uel pecuniæ suæ: & quasi diuino oraculo crediderūt uaccis illis, dicentibus sibi. Occidamus eū, ne forte ueniant Romani, & tollant nostrū & locū & gētem. Talia sibi immugientes uaccas pingues illi coluerunt, id est, libenter audierunt. Vnde hoc comprobatur. Quia luxit (inquit) super eo populus eius. Hoc manifestum est, Luctū nāq; sp̄taneū populus sibi met̄ assumpsit super eo, subauditur deo suo, uidelicet mammona in quo, cui nimirū seruiens nequaq; seruebat deo, & quodā modo lugebat, talē inter se haberi hominē qui diceretur Christus, qui rex Irahel acclamaretur, quē nisi occiderent, uenirēt Romani, & tollerent ipsorū locum tam pulchrū tantarumq; diuitiarū. Hoc illi simile fuit, quod impia Iezabel iubente primates populi luctū simulauerunt, & prædicauerūt ieiuniū, ut quasi necessario iustitiæ iudicio interficerent Naboth, summittentes duos uiros filios Belial contra eū, qui falsum dicerent testimoniū. Et populus quidē totus crudelitati intentus, uoluntariam necessitatē occidēdi dominum quasi tristes suscepit, sed principes sacerdotum scribæ & pharisæi gaudebant intra cordis sui secretū, quod præualuisset malitiæ suæ commentum. Ait ergo, Et æditui eius super eum exultauerunt in gloria eius, quia migravit ab eo. Siquidem & ipse in Assur delatus est munus regi ultori. Aeditui nāq; tunc erāt illi, non ueritatis, sed erroris & malitiæ, iuxta illam sententiam domini, quia tulistis (inquit) clauim scientiæ. Ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis. Exultauerunt (ait) in gloria eius, quia migravit ab eo, id est, exultauerunt in pecunijs populi, quia prædam faciebant de populo, sperantes quod deinceps sua lucra facerent occiso Christo, qui reprehendebat auaritiā ipsorum. Nam quod tali spe uel intentione Christum occiderunt, illa probat parabola, in qua uidentes agricolæ filium patris familias, Dixerunt. Hic est hæres, occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Cui aut̄ dubium, uel quis nesciat, quomodo migravit ab eo, scilicet populo deus suus, mammon, cui seruebat, ut merito ueniret in manus Romanorum argentum ipsorum & aurū & locus & gens: Siquidem ipsi hoc emeruerūt, quādo congregati cū senioribus, consilio accepto, pecuniā copiosam dederunt militibus dicentes. Dicit quia discipuli eius nocte uenerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. Hoc nempe modo deus ipsorum, qui non est alius, nisi mammon iniquus, in Assyrijs delatus est munus regi ultori: quia profecto pecunia ipsorum malignis spiritibus, & diabolo patri meo

Reperita expositio peccatorum, Iohan. 8.

Ibidem. 4.

Habitatores Samariæ.

Iohan. 19.

Mat. 27.

Iohan. 5.

Coloss. 2.

Vaccę Bethauen.

Amos. 4.

Matth. 27. Mammon de Iudæorū.

Ioh. 11.

3. Reg. 27.

Luce. 11.

Matth. 27.

Matth. 27. Iudæi traditi sunt regi ultori diabolo.

COMMENT·RVPER· ABBA· LIB· IIII·

daci dedicata est, quando tale mendaciū coemerūt. Proinde iusto ualde iudicio prouenit,
 ut traderentur illi regi ultori, ut & super eos rex atq; pater mendaciū regnaret, & in eos ultio
 onem per manus Romanorū exerceret. Et illi quidē ad horā nimis parū exultauerunt, pu
 tantes q; deinceps liberius copiosa pecunia migrare deberet à populo in mar supia ipforū,
 sed exultatio illa in uerū cōuersa est lucū, quia magnā & miserabilē, toto mirante seculo,
 ultionē sustinuerūt. Vnde & subditur. Cōfusio ꝑ Iſrahel capiet, & cōfundetur Iſrahel, sicut
 nūc palā factū est, qñ ceciderūt in ore gladij, & in oēs captiui ducti sunt, & in residuis eorū
 toti mūdo spectaculū est, nō solū dispersio qua dispersi sunt, uerū etiā cecitas mentis que in
 Iſrahel contingit. Et bene cū dixisset, confundetur Iſrahel, addidit, in uoluntate sua, quia ut
 delictū sic uoluerunt Iudæi, sic electione præfixerūt ac præscriperūt sibi, Christū regem
 negātes, & Cæsarē profitentes: Christū occidentes, & Barrabā dimittentes, & clamātes co
 rā Pilato, sanguis eius super nos & super filios nostros. Sequitur. ¶ Transire fecit Sama
 ria regē suū quasi spumam super faciē aquæ, & disperdentur excelsa idoli, peccatū Iſrahel.
 Samaria (sicut iam dictū est) hoc loco recte dicitur etiā Iudæa, quia reuera secundū supra
 dictas rationes Samariæ, quæ à domo Dauid scissa fuerat, similē sese in peius fecit Iudææ:
 quæ uerū Dauid, Christū regē habere recusat. Transire ergo fecit regē suū, id est, regē ha
 bere maluit transitoriū, q̄ regem suū: Verum non conceditur ei, ut saltē transitorium regē
 habere possit, sed oīno ablatū est illi regnū, & dux pariter & rex ab ea trāsuiuit. Nec em̄ saltē
 dignatus est Cæsarū quisq; regnare super eos, aut in regno suo ciues habere illos, sed tantū
 modo captiuos, licet adulati sint dicētes, nō habemus regē nisi Cæsarē. Sicut repēte transiit
 spuma super faciē aquæ, sic in breui dissipatū & ad nihilatū est regnū Iudææ, & dispersa
 sunt excelsa idoli peccatū Iſrahel. Lapis quippe super lapidē non remansit, & destructum
 est, subuertentibus Romanis illud, quod debebat esse templum domini, erat autē excelsum
 idoli & peccatū Iſrahel, ex quo polluti sunt sanguine Christi, homicidij & serui peccati, ser
 ui mammonæ dei uel idoli sui. Et quid mirum, si iam post necem Christi templū illud uo
 cetur excelsum idoli: cum antea domus eadem spelūca latronum facta uocata fuerit? Dis
 perdentur ergo excelsa idoli, id est, ad nihilabitur caput superbiæ Iudææ, & fundus auar
 ritæ pharisaicæ: pulchritudo templi, de quo salus exiuit, sicut significatur in euangelio, cū
 dicitur. Iesus autem abscondit se & exiuit de templo. ¶ Quanta autem perditione, quanta
 cum tribulatione gentis hoc deberet fieri, uerbis sequentibus exprimit, cum dicit, Lappa
 & tribulus ascendet super aras eorum, & dicent montibus, operite nos: & collibus, cadite
 super nos. Quod enim dicit, lappa & tribulus ascendet super aras eorum, signū est ultimæ
 solitudinis, ut ne parietes quidē & extrema ædificiorum uestigia relinquuntur. Cum autem
 subiungit, & dicent montibus, operite nos: & collibus, cadite super nos, itam & tribulatio
 nem illam uehemēter edicere nititur: quæ tanta extitit, ut satis declamari non possit. Eorū
 namq; erat dicere montibus, operite nos, & collibus, cadite super nos: quippe qui magis mo
 ri optarent, q̄ cernere quæ afferunt mortem. Et reuera satis pulchre atq; eleganter exprimit
 litera hæc, quanto desiderio latere uoluisset, si possibile fuisset. Etem̄ cū per omne tempus
 obsidionis (ut Iosephus refert) occisorum, siue fame, cæterisq; cladibus mortuorū numerus
 ad decies centena milia collectus fuerit, qui super fuerūt ad ualles & in specus subterraneos
 os confugerūt, & in cloacis quoq; delitescere frustra conati sunt. Sic delituisse uel delitescere
 re uoluisse, nimirū dixisse fuit montibus operite nos, & collibus cadite super nos. ¶ Quare
 autē dñs noster hoc testimoniū de propheta sumens, sic dicere maluit, tūc incipient dicere:
 Cur non ait dicent, sed dicere incipient? Videlicet, quia non illic finis, sed initium dolorum
 extitit, qñ sic ceciderūt in ore gladij. Tempus aliud erit, ueniet dies alius: dies iudicij, q̄ ma
 iori cū angustia dicent montibus, operite nos: & collibus, cadite sup nos, dicent sanctis pa
 tribus & patriarchis, protegite nos: dicent Moſi & prophetis, excusate nos. Verum id fru
 stra dicent, nā econtra, est qui accuset uos (ait dñs) Moſes, in quo uos speratis. Et uerba qui
 dē diuersa de montibus & collibus p̄dicata sunt, dicendo montibus, operite nos, & collibus,
 cadite super nos: sed sensu eadem sunt. Nam propheta quidē, dicēt (ait) montibus ope
 rite, & collibus, cadite: dñs autē, tunc (inquit) incipient dicere montibus, cadite super nos, &
 collibus, operite nos. Sequitur. L Ex diebus Babaa peccauit Iſrahel, Ibi steterunt.

ab Effraim

Judæi absq; regē.

Excelsa Idoli templū Iudæarum.

Iohan. 8.

Fuga Iudæorum in obsidione,

Iohan. 5.

Non

Non comprehendet eos in Gabaa præliū super filijs iniquitatis. Juxta desiderium meum corripiam eos. Congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas. Semel & iterum ac tertio, imò & quarto antiquitatem siue uetustatem peccati illoꝝ commemorat, ut nulli uideatur nimiam festina uel plus iusto se uera punientis sententia. Primo namq; superius dixit, ista subsannatio eorū in terra Aegypti, & post aliqua rursus ait. Profunde peccauerūt sic in diebus Gabaa. Item. Omnes nequitias eorū in Galgalis, quia ibi exosos habui eos. Nunc quarta iam uice secundū eandē intentionem dicit. Ex diebus Gabaa peccauit Israel, id est, ex eo tēpore, quo in Gabaa peccare nō desit Israel. Peccauit autē illic semel & iterū Israel peccata, quorū in scriptura seuū & horribile monumentū est. Venit Leuita in ciuitatē illā cū uxore sua, illucq; diuertit, & ecce hoies ciuitatis illius circūdederunt nocte domū in qua manebat, uolentes eū occidere: & uxorem eius incredibili libidinis furorē uexantes. Deniq; mortua est. Vbi tanta regnabat corporalis nequitia fornicatiōis, iam increuerat nequitia quoq; spūalis, & hoc nihilominus eadē scriptura denarrat, referens p̄cedenti lectione, idolū factū in domo Michæ. Et quantū illud instantia, qua uiolentia rapuerūt ad se filij stirpis Dan cū sacerdote, dicentes ei, Veni nobiscū ut habeamus de patrē & sacerdotem, &c. Sed filij Israel illam fornicationē idolatriæ pro nihilo ducentes, imò & ipsi facientes pro illa corporali fornicatione ascenderunt oppugnare Gabaa, contra filios Benjamin: & semel atq; iterum bello concisi, tandemq; uictores, pene unā ex Israel tribu deleuerūt. Post hæc Saul ex eadem urbe rex assumptus est, tanta cū offensione dei, ut diceret ad Samuelem. Non es te abiecerūt, sed me, ne regnē super eos. Nimirū sic & sic peccante Israel, filij quoq; postmodū nati simul peccauerunt, uero & iusto iudicio dei sic enunciante, sic eos arguente, ut dicat. Ibi steterunt. Idem em̄ est ac si dicat, Filioli, quamuis post multa tempora nati illic peccauerunt, in illis patribus suis præuicariati sunt: quia uidelicet à peccatis eorum non recesserunt, imò peiora faciendo mensuram illorum impleuerunt. Iccirco etiam durius atq; fortius super eas dari debuit iudiciū, quod intendens, continuo dicens. Non comprehendet eos in Gabaa præliū super filijs iniquitatis. Et est sensus. Quod malum passuri sunt, non tale erit quale fuit illud præliū in Gabaa, quod habuerunt contra filios iniquitatis, quorū incredibilis furor libidinis mulierē uexando interfecit, sed multo uehementius, incomparabiliter maius. Hoc est quod protinus ait. Iuxta desiderium meum corripiam eos. Magna & uehemens comminatio, quæ secundum literæ sonum hoc significat, quod uindictæ magnitudinem facere deus (qui utiq; impassibilis est) habeat in desiderio. Simile est huic illud quod in Esaia dicit. Heu consolabor super hostibus meis. Dicitur est autem ad similitudinem hominis multum exacerbatū, & ultionem uidere adeo desiderantis, ut antequam fiat, nullo modo possit consolari. Et quid facturus sit, protinus breuiter innuit. Congregabuntur (ait) super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas. Propter duas iniquitates corripendum dicit Israel, iuxta illud quod in Hieremía loquitur idem deus. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontē aquæ uiuæ, & foderunt sibi cisternas, quæ continere non possunt aquas, hoc de gente alia, de populo quouis deum ignorante, dici non poterat. Gens em̄ quæcunq; querum ignorans deum, falsos deos colebat, unam tantum fecisse iniquitatem recte dicitur: gens autem hæc, in qua deus notus erat, declinando in idolatriam, duas habere iniquitates ueraciter culpatur, id est, deum uerū reliquisse, & pro illo uel cōtra illū deos alienos coluisse. Dupliciter namq; reus est, qui bonum sciens, malum potius eligit: ille uero simpliciter, qui bonum nesciens, malum pro bono suscipit. Itaq; & quando uitulum unum populus ille fecit in deserto & coluit, post multa quæ uiderat magnalia ueri dei: & quando desens domum Dauid & templum domini, duos uitulos sibi statuit, imò & quotiens illos uel illos gentium deos adorauit. Amplius autem quando Barrabam sibi dimitti, Christum autem crucifigi petiuit, duas iniquitates fecit, dupliciter peccauit, bonū reprobās, & malū eligens: dulce amarū, & amarū dulce ponēs: tenebras lucē, & lucē tenebras appellās. Cū igitur corripietur propter duas iniquitates suas, cōgregabuntur (ait) super eos populi, ut uidelicet propter seditionis auctorem, quē sibi elegerūt, tradant in manus gladij: & propter hoc quod

Peccatum Israel duplex in Gabaa, Iud. 19

1. Reg. 8

Esa. 1.

Dux iniquitates corripendum dicit Israel, Hier. 2

Esa. 1.

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB. III.

Christū negauerūt, uulpium, id est, malignorū spirituum partes sint. Sequitur. **L. Effraim** uitula docta diligere trituram, et ego transiui super pulchritudinē colli eius. **Ascē** dam super Effraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob. **Quæ** rebas forte admirans, quæ causa uel quod uinculū tam forte populū illū idolatriæ subligatū tam diu tenuerit ex diebus Gabaa, imō & ex diebus Aegypti: sicut superius ait, ista subfannatio eorū in terra Aegypti. Quasi istud quæres, causam ueram habili atq; eleganti similitudine cōuenienter exprimit. Effraim (inquit) uitula docta diligere triturā. Consuetudo hic terrę promissionis tangitur, ubi uitulæ cū cæteris animalibus fruges terere consueuerūt. Cū autē grauissimo labore fatigātur, solent prodire ab area. Iterum autē diligentes aream, eo qd fruges in ea comedant, unde est illud, Non alligabis os boui trituranti: sponte ad aream redeunt. Igitur Effraim similis est uaccæ uitulæ, quia didicit aream terere: Et nō solū didicit, uerumetiam à nimia consuetudine cœpit amare quod docta est, licet trituratio laborē inferat. Sic & populus Israeliticus, licet frequenter affligeretur, & multa aduersa pateretur propter idolatriam: tamē uoluntates suas & ingluuiem uentris sequi desiderans, ultro ad idola reuertebatur. ¶ Poterat hoc ipsum alia quacunq; similitudine quam per eiusmodi uitulam designari, sed mira proprietate usus est intuitus spiritus propheticus, dum talem proponere similitudinem maluit: Nam quia uitulos colebat Effraim siue Israel scissus à domo Dauid, imō & coluit ab initio uitulum, quando egressus est de terra Aegypti, pulchre nimis eadē gens hic uitula dicta est, dum arguitur, quod à uero deo fornicando cultui uitulorum succubuerit. Magnam deinde sonat iram dicendo, & ego transiui super pulchritudinē colli eius, ascendam super Effraim. Pulchritudo namq; colli superbiam designat eorundē peccantium, & in peccatis suis complacentiū sibi. Porro, transitus siue ascensus, de quo dicit, Ego transiui siue ascendā Effraim, tam futuro q̄ præterito tēpore certissimum esse significans quod facere intendit, uindicta est eadē quam in Exodo legimus præscriptam his uerbis. Populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Nec uana illa cōminatio extitit. Semel em̄ ascēdit, semel ascendamatus est, semel passus, mortuus ē, & resurrexit, & in cœlum ascendit: & tunc demū illum populū dura ceruice ascensus sui nimis impatientem deleuit. Quod hic pulchritudo colli, hoc ibidem dicitur ornatus, cū dominus dicit, iam nūc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi, Deposuerunt ergo filij Israel ornatū suum à monte Oreb. Quod diu peccator ornatus incedit, id est, in peccatis suis superbit, q̄ diu pulchram ceruicē erigit, complacendo sibi, lætabūdus quod male fecerit, & exultans in rebus pessimis: quodammodo nescit deus quid faciat illi, nescit misericordia quali aditu ad illum ueniat remota seueritate iudicij: atq; iccirco cū dixisset sententiam iudicalem, populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui & delebo te: protinus consiliū offerens, iam nunc (ait) depone ornatum tuum ut sciam quid faciam tibi, id est, humiliare pœnitendo, ut miseret tui. Igitur quod hic ait, & ego ascendi siue ascendā super pulchritudinē colli eius, uidelicet uitulæ diligentis trituram, id est, populi totiens tamq; pertinaciter recurrētis ad idolatriā: illā designat irā, quā tūc idē populus bibit usq; ad fundū calicis, qñ deus hō factus in medio eius ascēdit. Ex tūc em̄ contracta est pulchritudo ceruicis, q̄ ceciderūt in ore gladij & in omnes gentes captiui ducti sunt peccatores superbi. Porro idē ascensus, sicut in ruit nam superborum blasphemantium, ita & in resurrectionem positus est humilium credentium atq; confitentium. Sequitur ergo, Arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob. Ecce uideamus, & orbis uniuersus nouit, quia contrita ceruice Effraim, arauit Judas, & Jacob sulcos sibi confregit: quia disperditis incredulis Iudæis, qui negauerūt filium Dauid, sicut olim recesserat Effraim à domo Dauid, euangelicæ prædicationis uomer corda gentium exarauit & Jacob, id est, supplantator, uidelicet gentilis populus, sulcos sibi confregit, agriculturam exercens ad seminandum uel recipiendum semen uerbum dei. Judas arauit, quando quidē Iudæis erant Apostoli secundum hoc ipsum nomen quod est Judas, id est, confessio, primi confitētes Christū filiū dei uiui gentibus prædicauerūt: ipse autē gentes Jacob effectæ sunt, quia supplantauerūt Esau, dū primogenita salutis tulerunt quæ fuerant Iudæorū. Arando sulci fiunt, confringendo autem sulcos id quod aratum est, idoneum fit ad semen contegendum atq; conseruandum. Cōgratulatur protinus propheticæ gratiæ spiritus agricolis siue aratoribus.

Supra 7.

Cur uitulæ similitudo affectur hic.

Pulchritudo colli, supbia ē

Exo. 33.

Prouer. 2.

Gentiles facti sunt Iudas.